

malitia, quæ ex illo sumitur, censi potest magis intrinseca, et quasi essentialis moraliter: quomodo in voluntate furandi propter mœchiam malitia furti est prima, et maxime intrinseca, quæ vero illarum major sit, non potest certa regula assignari, nam pro ratione materiæ et præceptorum, potest una excedere, interdum vero alia: considerato tamen modo operandi, illa malitia, quæ ex fine est, gravior est, quia est magis directe intenta, quomodo exponi posset illud, quod ex Aristotele communiter refertur: *Qui furatur propter mœchiam, magis est mœchus, quam fur*, solum potest objici hoc ejus testimonium, nam verba ejus non sunt, quæ communiter circumferuntur, sed hæc, *qui lucrandi causa facit adulterium, et accipit pecunias injustas, non intemperans esse videbitur*. In quibus verbis videtur excludere omnem malitiam ex objecto, sed non possunt intelligi verba, ut sonant de malitia, sed de affectu positivo, et quasi directe operantis, nam hic totus tendit in finem, et ideo maxime, atque simpliciter ab illo operans denominatur, quia ab intentione finis cætera pendent, et species actus positiva ab illo desumitur, quomodo loquitur D. Thomas 1, 2, q. 18, art. 6. Quia vero, ut sæpe dictum est, ad malitiam sufficit, quodlibet voluntarium, hoc non impedit, quominus talis actus ex materiali objecto habeat propriam malitiam, interdumque graviores, quamvis minus intentam.

SECTIO X.

Utrum sit aliqua malitia voluntatis in sola carentia actus, et quid illa sit.

1. *Omissio debet esse voluntaria ut habeat malitiam.* — Explicata malitia actuum voluntatis facillimum erit exponere malitiam illam, quæ in sola privatione, seu carentia actus debiti posita est, et *omissio* appellatur, quam certum est oportere esse voluntariam, ut rationem malitiæ moralis habeat, quia alias non erit, ut sic dicam, privatio, seu carentia humana, unde sicut bonitas, et malitia moralis supponit actum humanum, ita si aliqua est malitia per solam carentiam actus, necesse est, ut sit humano modo, et consequenter, quod sit voluntaria.

2. *De malitia omissionis per actum positivum.* — Rursus constat ex supradictis, variis modis posse hanc carentiam esse voluntariam, scilicet vel per actum directum, vel omnino sine actu per suspensionem liberam. Et prior

modus distingui potest, nam interdum unus actus potest directe terminari ad carentiam alterius, vel interni, vel externi, ut quando volo studere tempore, quo debebam orare, et uterque horum modorum regulandus est per principia hæcenus tradita, nullam enim novam difficultatem habent: nam licet hæc malitia ex parte objecti, et præcepti, cui immediate opponitur, sit omissionis; tamen revera est malitia cujusdam actus voluntatis, qui ex objecto privativo, vel ex circumstantia alterius objecti, fit malus: nam qui vult non audire Missam tempore quo tenetur, habet pro objecto illius actus, omissionem ipsam: unde habet inordinationem, et malitiam ejusdem modi cum aliis actibus malis ex objecto, neque est ibi aliud malitiæ genus. Nam, quod quidam dicunt, esse ibi duplicem malitiam, unam in eliciendo unum actum: alteram in omittendo alium, non est verum: sed est una malitia magis voluntaria, quam si tantum esset indirecte volita: ac simili modo, quando aliquis vult operari unum actum, omittendo aliud præceptum, actus non est malus ex objecto, sed ex circumstantia *Quid*, seu ex effectu secuto ex alio actu, et ita hic actus, etiam habet malitiam ejusdem rationis, et modi cum aliis actibus malis ex circumstantiis: nam quod ille effectus, seu circumstantia sit in re positivum quid, vel privativum, parum refert, et materialiter se habet ad rationem malitiæ: solum ergo superest altera malitia, quæ est voluntaria per solam suspensionem actus.

3. *De malitia omissionis per suspensionem omnis actus.* — Quo tempore contrahatur hæc malitia. — De qua dicendum est hanc malitiam nihil aliud esse, quam privationem ipsam actus debiti. Probat, quia non consistit in actu, nullum enim requirit nec formaliter, nec materialiter, ut declaratum est: ergo in privatione sola consistit, non autem in privatione habitus, seu habitualis perfectionis: tum quia non agimus de habituali malitia, sed de actuali: tum etiam, quia habitualis privatio non potest esse per se voluntaria, et consequenter, nec per se mala, nisi in ordine ad actum, vel privationem actus: ergo consistit in privatione actus debiti, quæ per sese potest esse voluntaria. Unde fit hanc malitiam contrahi non posse, nisi eo tempore pro quo obligat affirmativum præceptum: quando enim omissio est voluntaria per actum positivum potest antecedere tempus illud, pro quo obligat præceptum affirmativum, quia voluntas potest tendere in tempus futurum ut in objectum:

DISPUTATIO VIII.

DE QUALITATE DIVISIONIS ACTUS VOLUNTATIS IN BONUM ET MALUM, ET MEMBRORUM COMPARATIONE ET REPUGNANTIA.

Explicato diviso et membris dividendis, duo supersunt declaranda, scilicet sufficientia ejus divisionis, quod præstabimus disputatione sequenti, et qualitas, seu genus ejus, id est, an sit essentialis, seu accidentalis, seu an sit generis in species, seu subjecti in accidentia, ad quod explicandum præmittere, et exponere necesse est, quanta sit repugnantia inter bonitatem et malitiam, et an aliquo modo, vel ex diversis capitibus possint in aliquo actu convenire vel simul, vel successive.

SECTIO I.

Utrum idem actus voluntatis possit simul habere bonitatem et malitiam.

1. *Resolutio questionis sub aliis verbis.* — Hæc quæstio aliter proponi potest et solet, scilicet, *An idem actus possit simul esse bonus et malus*. Sub qua interrogandi forma omnes quidem fere auctores conveniunt non posse, ut patet ex D. Thoma, in tota hac materia, præsertim, quæst. 14, art. 2, et quæst. 2, de Malo, art. 4, ad 2, Scotus, in 1, dist. 17, q. 3, Durandus, in 2, dist. 40, Bonaventura, d. 41, quæst. 1 et penultima, Ægidius, dist. 40, q. 1, et ibidem, Albertus, art. ultimo, Almainus, tract. 1, Moralium, cap. 12, qui refert Gregorium, in 2, distinct. 28, Vega, qui alios refert, lib. 11, in Tridentinum, cap. 27.

2. *Predicta verba in uno sensu plana sunt.* — Hæc quæstio sic proposita habet æquivocum sensum, nam si bonum et malum sumantur prout actum absolute, et simpliciter dominant, sic est per se nota dicta resolutio opposito illo principio Dionysii: *Quod bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu*: ejus sensus est, ut actus denominetur simpliciter bonus necessarium esse, ut habeat omnem debitam perfectionem sine defectu ullo: e contrario vero, ut dicatur simpliciter malus, satis esse quod aliqua perfectione debita careat. Unde fit quod sicut est impossibile eundem actum simul habere omnem perfectionem debitam, et aliqua carere, quia hoc modo contradictorie opponuntur, ita etiam sit impossibile esse simul simpliciter bonum et simplici-

at vero per meram suspensionem actus tantum potest respicere præsens tempus, in quo non elicit actum, et ideo, ut illa suspensio mala sit, oportet, ut præceptum pro illo tempore obliget.

4. *Objectio.* — *Responsio.* — Sed contra, quia potest voluntas habere hanc carentiam actus debiti voluntariam sine malitia saltem interveniente ignorantia: ergo malitia aliquid aliud est præter carentiam hanc: sicut supra de actu malo argumentabamur. Propter hæc fortasse Petrus Soto, lect. 6, de ratione peccati distinguit in hoc ipso actu materiale et formale, et dicit carentiam actus esse materiale tantum, formale vero esse carentiam debitæ rectitudinis, seu deordinationem a recta ratione veluti existentem in priori carentia actus, quod quidem mihi non omnino displicet, quamvis difficilius explicetur, quam in actu positivo, quia carentiæ talis actus nulla debetur rectitudo, nec ratione sui, quia non est capax ejus, nec ratione subjecti, quia voluntas non debet rectitudinem carentiæ, sed actui. Facilius ergo dicitur carentiam illam posse considerari, vel ut negationem tantum, seu ut physicam tantum privationem, et ut sic, materialiter se habet, neque induit rationem malitiæ, et hoc tantum modo reperiri potest interveniente ignorantia; tum quia vel non est voluntaria, vel certe, quia stante illa dispositione, non est debitus contrarius actus, et ita illa non est carentia perfectionis debitæ; tum etiam, quia hinc fit, ut jam non includat deordinationem a recta ratione.

5. *Instantia.* — *Diluitur.* — Sed objici etiam potest, nam hæc carentia non privat actu honesto; ergo non est malitia. Antecedens patet, quia solum privat actu ad implendum præceptum necessario: sæpe autem potest affirmativum præceptum impleri sine honestate actus. Respondetur primo, per se loquendo, ex intentione legis privari actu ex objecto honesto, quia semper lex de se requirit aliquam honestatem objectivam, et consequenter actum honestum, quantum est ex parte legis: quod satis est, ut privatio positiva sit mala, quamvis per accidens ex parte operantis possit impleri lex sine actu simpliciter honesto, quod tamen nunquam fiet sine transgressione alterius legis. Deinde dicitur, ipsammet voluntariam carentiam privari debito ordine ad rectam rationem: et hoc etiam satis est, ut sit mala voluntati, quæ tenetur vitare omnem deordinationem a recta ratione, tam in actu suo, quam in libera carentia ejus.

ter malum, et hoc etiam probat illa communis ratio, quod actus bonus est ille, qui est conformis rectæ rationi: malus vero, qui a recta ratione deviat: non potest autem utrumque horum simul eidem actui convenire, magis quam eandem rem simul esse omnino similem alteri et dissimilem: tamen ex hoc sensu non sequitur non posse simul in eodem actu conjungi bonitatem aliquam et malitiam moralem, sicut quamvis non possit eadem res simul denominari frigida, et calida simpliciter, quia denominatur a potentiori, potest tamen calorem aliquem, et frigiditatem simul habere: sic ergo quamvis idem actus non possit simul ab eadem bonitate, et malitia simpliciter denominari, manet quæstio a nobis proposita, an possit simul habere aliquam bonitatem moralem conjunctam cum aliqua malitia, quam non invenio tam distincte ab auctoribus disputatam.

3. *Prænotatio ad resolutionem quæstionis in sensu auctoris.*—Possumus autem ulterius supponere aliud, quod certum est, scilicet respectu ejusdem, seu ex eodem capite, non posse simul eundem actum habere bonitatem et malitiam, id est, si est bonus ex objecto, non potest ex objecto esse malus, et similiter de circumstantiis et fine, servata proportione: quod distincte notavit D. Bonaventura, supra. Et ratio est clara, quia hoc etiam includit apertam contradictionem, nempe quod idem secundum idem, sit conforme et difforme rationi.

4. *Prima sententia in sensu exposito affirmativa.*—Restat ergo quæstio de eodem actu comparato ad diversa, in quo generatim loquendo, potest esse duplex sententia. Prima affirmans posse actum esse bonum ex objecto, et nihilominus esse malum ex circumstantiis et fine, cui opinioni favet D. Thomas, 1, 2, q. 19, art. 4. Nam cum in corpore distinxisset quadruplicem bonitatem actus, subdit ad tertium posse in actu reperiri unam sine alia. Idem, in 2, dist. 36, art. 5, ad 5; quæ tamen loca exponi possunt de actu exteriori, indicat etiam 2, 2, quæst. 20, art. 1, ad 2, et in 1, 2, quæst. 55, art. 4, ad 5, ibi tamen Cajetanus concedit posse nos male uti virtute fidei, et spei, et moralibus virtutibus acquisitis, quæ possunt esse informes, non tamen charitate et moralibus infusis, quæ necessario sunt formate: quod quam sit consequenter dictum videbimus postea. Idem Cajetanus 2, 2, quæst. 33, art. 2, ad 3, dicit posse actum virtutis habere propriam speciem substantialem ex objecto, et nihilominus esse peccatum ob aliquem de-

fectum. Idem fere 2, 2, quæst. 83, art. 13, in fine, et tom. 1, Opusc., tract. 13, repons. 14, Scotus et Almainus, tract. 1, Moral., cap. 12, nullum agnoscunt actum ita bonum, qui non possit esse malus, seu malus fieri propter dilectionem Dei ex charitate, et Almainus refert alios auctores pro hac sententia. Fundamentum esse potest, quia ad bonitatem requiritur voluntarium directum, ad malitiam autem sufficit indirectum. Rursus bonitas, præsertim ex objecto, consistit in positivo ordine, seu differentia ipsius actus: ad malitiam vero sufficit negatio quædam, quæ moraliter considerata respectu subjecti habeat rationem privationis, sed non repugnat actum directe tendere in bonum objectum, et tamen indirecte esse voluntatem alicujus circumstantiæ indebitæ, ut si quis velit imperare comedere quantum ad mediocritatem, tamen in modo, vel in loco habeat indecentiam, quam non directe velit, sed indirecte, et non satis considerate: atqui eadem ratione potest actus habere suum ordinem positivum cum negatione alicujus perfectionis debitæ voluntati alio titulo, vel ratione, nam in hoc non involvitur repugnantia, sicut quod una res sit dissimilis uni, et similis alteri, vel eidem secundum aliam formam, non est repugnantia ulla: si ergo fieri potest, quod ille actus sit conformis rationi, ut dictanti de objecto, non tamen, ut dictanti de fine, vel circumstantiis. Confirmatur, quia hoc non repugnat ex vi bonitatis et malitiæ, ut sic, ut patet in bonitate, et malitia naturali, sanitate scilicet et morbo, pulchritudine et turpitudine, nam licet una res non possit simul esse simpliciter sana et infirma, tamen cum est infirma, potest retinere aliquem perfectionem requisitam ad sanitatem: neque etiam repugnat ex speciali ratione bonitatis et malitiæ moralis, quia neque assignari potest, nec videtur possibilis, quia cum hæc sumantur ex diversis capitibus, non habent inter se formalem oppositionem nisi respectu ejusdem.

5. *Secunda sententia.*—Secunda sententia esse potest, actum voluntatis non posse simul habere veram bonitatem moralem cum aliqua malitia. Hanc significat D. Thomas, a q. 19, a. 2, ubi ait bonitatem objecti sufficere ad bonitatem simpliciter actus: et ad secundum addit: *Si voluntas sit boni nullam circumstantiam posse illam reddere malam*, et idem sentit ad 3; et multi ex auctoribus in principio sectionis citati videntur loqui in hoc sensu, præsertim Bonaventura, et videtur favere D. Augustinus in definitione virtutis 2, lib. de libero Arbitrio,

cap. 18 et 19, et 2, Retractionum, cap. 9, ubi etiam dicit virtutem esse maximum bonum, quia nemo ea male uti potest, sicut aliis bonis mediis, et reddit rationem, quia opus virtutis est bonus usus aliarum rerum: nemo autem bene utitur male utendo, quod divus Thomas supra, præsertim quæst. 55, art. 4, explicat de usu virtutis, ut principio, nam ut objecto, inquit, potest quis male uti virtute, sed hoc non facit eam, vel actum ejus malum: si autem actus a virtute elicited esse malus, jam posset quis male uti virtute, ut principio. Nec satisfacit aliquis, si dicat posse nos uti male virtute, ut principio materialiter, ut sic dicam, non formaliter, quia licet per illam faciat actum malum, non tamen ut malum, quia ab illo non habet malitiam, nec habere potest, nam hinc jam fieret has virtutes non esse maxima bona, neque esse magis simpliciter virtutes, quam intellectuales, quod est contra omnes philosophos, et ideo Aristoteles 2, Ethic., cap. 8, definit virtutem esse, *quæ bonum facit habentem, et opus ejus bonum reddit*, et Augustinus 2, de Moribus Ecclesiæ, cap. 6, virtutem dicit esse, *quæ animam facit optimam*. Quod argumentum maxime urgere videtur in virtutibus per se infusis, nam si acquisitis posset homo male uti, etiam infusis posset, et si infusis, etiam charitate. Quod repugnat fere omnibus theologis, et Augustino, præfatione in Psal. 31, dicens: *Numquid charitas permittit aliquid malum fieri ei, qui diligit: quin potius Paulus 1, ad Corinth. 13, inquit: Charitas non agit perperam*, id est, corrupte et vitiose, et infra, *non cogitat malum*. Ubi Chrysostomus, hom. 33: *Non dominantem tantum vitium, sed nec consistere quidem in universum vitia ferentem charitatem vides, nec solum non committit mala, sed prorsus non cogitat: unde etiam est illud ad Romanos 13, dilectio proximi malum non operatur*. Prima sequela probatur, quia sicut virtutes infusæ tendunt in honestum, quatenus honestum est in suo ordine, et quatenus conforme rationi supernaturali, ita virtutes acquisitæ tendunt in honestum sibi proportionatum, ut tale est: unde D. Thomas particulam illam definitionis virtutis, *quæ nemo male utitur*, æqualiter dicit convenire utrisque virtutibus, et si quid est difficultatis in primæ opinionis rationibus æque in utrisque locum habet: quod vero Cajetanus ait non posse aliquem male uti virtute formata, quia per ipsum malum amitteretur: non cogit, quia posset usus malus esse peccatum veniale, et non mortale. Tandem confirmatur

ultimo a posteriori, quia alias sequitur eundem actum esse meritorium et demeritorium coram Deo, nam omnis actus ratione bonitatis moralis habet aliquod meritum, ut docet D. Thomas 1, 2, quæst. 21, a. 3, et 9. Si autem simul habet malitiam, est dignus poena. Consequens autem est falsum, ut constat ex Augustino 15, de Civitate, cap. 7, imo etiam colligitur ex verbis Christi, Matth. 6: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, etc.*, et infra: *Amen dico vobis receperunt mercedem suam*. Ex quibus habetur, quæcumque malitia adjungatur, tolli illius meritum coram Deo: ergo etiam tollit omnem bonitatem.

6. *Dubia quatuor circa titulum.*—Resolutio hujus quæstionis mihi est difficilis, ut tamen facilius expediatur, distinguamus plura, quæ in hoc uno titulo continentur: cum enim tria sint capita; ex quibus insurgit bonitas, et malitia moralis, objectum, circumstantiæ objecti, vel actus, et finis: ex horum comparatione oriuntur, ut minimum quatuor partes hujus difficultatis. Primum dubium est, an idem actus possit esse bonus ex objecto, et malus ex circumstantiis objectivis. Secundum est, an possit esse bonus ex objecto, et malus ex circumstantiis ipsius actus interioris. Tertium, an possit esse bonus ex objecto, et habere malitiam ex fine. Quartum, an possit esse malus ex objecto, et habere bonitatem ex aliquo fine. Alia autem comparatio, id est, an possit esse malus ex objecto, et bonus ex aliis circumstantiis, difficultatem non habet: per se enim evidens est non posse: nam si sermo sit de circumstantiis ipsius actus, necesse est eas esse malas, si actus est malus ex objecto, nam omni tempore, et omni loco, et in omni modo, malum est facere malum ex objecto malo: si autem sermo sit de circumstantiis objecti, jam supra dictum est has circumstantias non dare bonitates, nisi sint directe volitæ: unde necesse est transeant in rationem objecti: imo ut componant unum objectum cum aliis circumstantiis, et materia circa quam versatur actus, in quod objectum tendit voluntas uno simplici actu: vel ergo illud objectum totum ut unum est, est honestum, et sic, actus non erit malus ex objecto: vel est turpe, et sic, non poterit habere bonitatem aliquam ex circumstantiis, quia non tendit in illas per se, et separatim, sed ut ex illis consurgit tale objectum sub qua ratione bona esse possunt.

Tractatur primum dubium propositum numero precedenti.

7. *Suadet pars affirmativa tanquam probabilis.*—Circa primum ergo dubium ratio dubitandi jam supra est proposita, quæ sine dubio facit probabilem partem affirmantem, quæ in hunc modum amplius suadet, nam circumstantiæ objecti actus virtutis, quædam sunt necessariæ simpliciter ad constituendum medium illius virtutis, aliæ vero sunt, quæ licet sint necessariæ ad excludendam malitiam contrariam virtuti, non tamen intra objectum, et latitudinem alterius virtutis. Declaratur exemplo, nam solvere debitum creditori, ut habeat honestatem justitiæ, fieri debet tempore, et loco constitutis ex obligatione: unde si hæ circumstantiæ serventur, reperietur medium justitiæ; quod vero locus ille, verbi gratia, in quo solvitur debitum, sit incommodum ad illam actionem, ut si, verbi gratia, est locus sacer, vel tempus audiendi Missam, erit quidem imprudentia eo tempore, vel loco exercere talem actionem, et consequenter habet aliquam malitiam, non tamen injustitiam; ergo potest in illo actu esse honestas justitiæ, quia servatur medium ejus, et omnes circumstantiæ intra latitudinem justitiæ requisitæ, et aliqua malitia contra aliam virtutem. Confirmatur, nam hac ratione sicut potest esse in objecto bonitas objectiva honesta, et difficultas aliqua, vel malitia pœnæ delectationi opposita: ita etiam potest esse bonitas objectiva unius virtutis cum malitia, vel defectu alterius virtutis, sic enim idem actus, objective loquendo, potest esse justitiæ commutativæ, seu vindicativæ, et tamen esse contra misericordiam: ergo similiter in actu interiori potest esse utraque conditio si directe tendat in honestatem unius virtutis, indirecte vero ex circumstantia, ex qua malitia resultat, contra aliam virtutem, potestque hæc opinio defendi, præsertim quia fere omnia argumenta facta pro secunda opinione sunt a nobis solvenda in quarto membro, seu dubio.

8. *Placet magis pars negativa.*—Probabilius tamen existimo actum ex objecto bonum non posse habere malitiam ex circumstantiis ejusdem objecti, quæ videtur esse opinio D. Thomæ 1, 2, quæst. 19, art. 2. Probatur sic, nam duobus modis contingere posset oppositum. Primus est nulla interveniente ignorantia, vel inconsideratione, ita ut intellectu considerante hanc actionem externam, verbi gratia, ex objecto esse bonam; tamen hic et nunc, et cum his circumstantiis non posse bene fieri, nihil-

ominus posset voluntas per unum actum, qui substantialiter sit actus virtutis, efficaciter velle hic et nunc illum actum externum, et consequenter per illammet voluntatem peccare ratione circumstantiarum, et hic modus, saltem moraliter loquendo, videtur plane impossibilis: nam ut actus voluntatis sit essentialiter studiosus, necesse est ut honestas ipsa moveat voluntatem ad talem actum: quomodo ergo intelligi potest, ut voluntas ex honestate moveatur ad actum, quem videt non posse simpliciter bene fieri? Neque satis est dicere posse dari aliquem affectum ad unam virtutem cum malitia, quæ repugnet alteri virtuti, nam revera quælibet honestas, etiam si ad terminatam virtutem pertineat, non solum inclinatur ad differentiam specificam talis honestatis, sed simpliciter ad honestatem, atque adeo excludendo quamlibet malitiam. Unde argumentor secundo sic: quia de ratione honestatis in tali tempore est honestas absolute, sicut de ratione talis virtutis est, quod sit virtus, sicut genus est de ratione speciei: sed de ratione honestatis absolute est, ut nullam habeat circumstantiam honestati ut sic, repugnantem: ergo non potest objectum propositum cum talibus circumstantiis habere veram honestatem objectivam talis speciei, si habeat aliquam circumstantiam contrariam rationi: ergo neque actus voluntatis tendens in tale objectum potest esse ex objecto bonus, et simul malitiam habere ex circumstantia. Nec existimandum est æquivocationem committi in hoc discursu, argumentando ab honestate absolute, ut est genus ad honestatem simpliciter, ut excludit malam circumstantiam: sed hoc potius in argumento supponimus, de ratione scilicet honestatis præcise, ut est genus, et de ratione virtutis, ut sic, esse, ut habeat omnes circumstantias debitas ad honestatem, et consequenter, ut careat omnibus circumstantiis rationi repugnantibus: sicut enim tali honestati debentur hæc, vel illæ conditiones, ita honestati debentur hæc, vel illæ conditiones: ita etiam honestati absolute consideratæ debitum est, ut convenienti tempore, ac loco fiat, et sic de reliquis, nam talis honestas regulatur per talia principia generalia, quæ generatim etiam postulant debitum circumstantiarum concursum: et hinc forte Aristoteles, quem D. Thomas sequitur, dicit virtutes morales connecti in una prudentia, ideoque nullam virtutem simpliciter posse exire in actum, nisi præeunte ipsa prudentia: et judicante hic et nunc esse conforme rationi omnibus pensatis D. Thomas 1, 2, quæst. 58, art. 4, et quæst. 65, art. 4, et Aris-

Tractatur secundum dubium positum n. 6.

toteles, 6 Ethicorum, per totum. Quod tandem sic declaratur, nam illud objectum judicatur simpliciter honestum, quod est conveniens homini, ut rationalis est: ergo de ratione talis objecti, est ut nihil in se admittat, quod sit contrarium eidem naturæ rationali, ut rationalis est: non ergo potest idem objectum, ut consurgit ex materia et circumstantiis ejus vere, et proprie esse honestum secundum unam circumstantiam, vel materiam, et secundum aliam turpe sicut non potest in naturalibus eadem forma esse simpliciter conveniens alicui rei, ut talis est, et disconveniens eidem secundum eundem gradum, sed hoc ipso, quod est aliqua ratione disconveniens, absolute et simpliciter tollitur omnis convenientia respectu talis naturæ.

9. Jam vero quod attinet ad alium modum, quando intercedit ignorantia, si sit invincibilis, sic nulla est difficultas, quia tunc actus simpliciter erit honestus absque ulla malitia, quia talis ignorantia illam excusat: si vero ignorantia sit culpabilis, excludit judicium prudentiæ, et plenam considerationem objecti honesti, ut sic, et ideo destruet in actu voluntatis omnem rationem honestatis et virtutis simpliciter. Quod ita declaratur, quia si voluntas movetur ad operandum ex honestate, ut sic, prout necesse est ad honestam operationem, hoc ipso ex vi talis motivi, et ex virtuali, vel formali affectu ad illud applicabit intellectum ad prudenter considerandum de honestate actus, et objecti, prout hic et nunc ab omnibus circumstantiis pendet: et tunc aut intellectus non animadvertit intervenire aliquam circumstantiam rationi repugnantem, et sic talis inconsideratio jam tunc erit inculpabilis: unde e contrario quodcumque illa est culpabilis, et voluntaria, est signum voluntatem non moveri ex affectu honestatis, sed ex aliquo alio inferiori appetitu, qui illam imprudenter movet, et hoc quidem saltem moraliter videtur mihi certum: metaphysice autem est probabile, quamvis difficilius, et in quibusdam actibus est hæc doctrina certior, quam in aliis, nam actualis dilectio Dei si sit perfecta, sine dubio facit, ut homo actu non peccet, etiam ex ignorantia culpabili, quia ipsamet dilectio facit, ut homo sit diligens in advertendo, atque adeo, ut vel non ignoret, vel saltem, ut non culpabiliter ignoret, et idem est de hac generali voluntate non peccandi, seu recte in omnibus operandi, et similibus: in aliis autem magis particularibus res, ut dixi, est minus certa, quamvis probabilis.

10. *Suadet pars affirmativa.*—Circa secundum punctum de bonitate ex objecto, et malitia ex circumstantiis non objectivis, sed ipsius actus, est specialis difficultas, quia hæ circumstantiæ cum non componant objectum, non immutant illud: ergo quamvis ipsæ male sint, relinquunt objectum in sua honestate, et tamen voluntas potest male tendere ratione illarum circumstantiarum, quod in his etiam potest facilius intelligi, quia non sunt objective voluntariæ, sed solum in ipso exercitio per modum actus, quod exemplis declaratur, primo in circumstantia *temporis*, si Deus prohibeat in hac hora exercere actum dilectionis Dei, nihilominus voluntas potest illum exercere; erit ergo actus ille ejusdem substantiæ cum simili dilectione facta tempore non vetito; ergo ejusdem bonitatis essentialis, quia tendit in idem objectum, quod ex se habet eandem bonitatem, et tamen exercere talem actum cum tali circumstantia malum est, ratione prohibitionis, et hoc est, quod alii dicunt, posse eundem actum simul esse bonum quoad specificationem et malum quoad exercitium, simile quid potest facile cogitari de circumstantia *loci*, ut præcise respicit ipsum actum interiorem, ut si aliquis prohibeatur exercere in tali loco amorem Dei propter indecentiam loci. Item in circumstantia *quomodo*, ut si quis diligere prohibeatur cum tota intentione, quæ argumenta, et similia faciunt hanc partem probabilem.

11. *Arridet magis pars negativa.*—Actum de se bonum non posse prohiberi putant aliqui ex auctoribus hujus sententiæ. — Nihilominus etiam ex his circumstantiis existimo probabilius non posse actum voluntatis, si vere, et essentialiter sit honestus, ex objecto habere simul aliquam malitiam: quod probandum est eodem fere discursu facto in præcedenti puncto, supponendo per se, et ex natura rei, ac seclusa extrinseca prohibitionem positiva, fieri non posse, ut actus voluntatis ex specie bonus, sit in exercitio malus ex hujusmodi circumstantiis, quia, ut recte D. Thomas dicit, 1, 2, q. 19, art. 2, semper est bonum exercere actum natura sua bonum, quia ex natura rei nihil est, quod hoc prohibeat, *per se loquendo*, quod ideo dico, quia *per accidens* posset hoc esse malum si impediret alium actum, quem tunc homo exercere teneretur, tamen illa circumstantia *temporis* tunc non est ex parte actus, sed ex